
Raadscommissie Stadsontwikkeling en Beheer

Portefeuillehouder: Heleen Keur

Van team: Team Omgeving

Adviseur: Inge den Oudsten

E-mail: i.den.oudsten@denhelder.nl

Classificatie: **Openbaar**

Kenmerk: **2022-003050**

Begrotingswijziging: **Nee**

Onderwerp: Voorstel tot het vaststellen van de Kerkenvisie gemeente Den Helder 2022

Publiekssamenvatting:

De gemeente Den Helder erkent het belang en de waarde van gebedshuizen in onze gemeente. Om een duurzaam toekomstperspectief op onze gebedshuizen te ontwikkelen hebben we een kerkenvisie opgesteld: "Religieuze rijkdom aan zee" (2022). De kerkenvisie is tot stand gekomen op basis van gesprekken met eigenaren en gebruikers van de verschillende gebedshuizen in de gemeente. De visie illustreert de rijkdom en variatie aan gebedshuizen in Den Helder. Het gaat over kerkgebouwen die nog in religieus gebruik zijn, maar ook over gebouwen die al een andere bestemming hebben gekregen of leeg staan. Daarnaast spreken we ons in de kerkenvisie uit over onze rol in de toekomst met betrekking tot gebedshuizen. We willen kerkgenootschappen ondersteunen en we ontwikkelen kaders voor de toekomst van (het gebruik van) kerkgebouwen.

Geadviseerd besluit

1. de Kerkenvisie "Religieuze rijkdom aan zee" (2022) vast te stellen, waarmee aandacht wordt gevestigd op het belang van de gebedshuizen voor de gemeente Den Helder en haar eigen rol met betrekking tot de toekomst van de religieuze gebouwen, de geloofsgemeenschappen en het gebruik van de gebedshuizen toelicht;
  2. de concrete vervolgstappen met betrekking tot het gebouw, de gemeenschap en het gebruik (zoals genoemd op pagina 49) vast te stellen.
-

Raadsvoorstel:

Aanleiding en context

In 2018 startte de landelijke overheid De Nationale Kerkenaanpak: een programma vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, met als doel een duurzaam toekomstperspectief te ontwikkelen voor het religieus erfgoed in Nederland. De inwoners van Nederland worden steeds minder religieus, ons land seculariseert, en als gevolg komen er veel (monumentale) kerkgebouwen leeg te staan. De Nationale Kerkenaanpak stimuleert gemeentes beleid te maken om de toekomst van het religieus erfgoed te waarborgen, door integrale lokale kerkenvisies op te stellen. Er is in 2021 een proces doorlopen om tot een kerkenvisie te komen, in samenwerking met bureau MOOI Noord-Holland, en in gesprek met eigenaren en gebruikers van gebedshuizen. In de kerkenvisie benadrukken we het belang en de waarde van gebedshuizen in de gemeente Den Helder. Daarnaast wordt de rol van de gemeente richting de toekomst van de kerken uitgewerkt. De gemeenteraad wordt hier gevraagd de Kerkenvisie "Religieuze rijkdom aan zee" (2022) vast te stellen.

Doelen en resultaten

Met het vaststellen van de kerkenvisie wordt de rol van de gemeente duidelijk in relatie tot gebedshuizen en hun toekomstige ontwikkeling. Het landelijke proces van secularisatie is ook zichtbaar in Den Helder, waardoor er kerkgebouwen leeg staan en zullen komen te staan. Met deze kerkenvisie anticiperen we op toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot gebedshuizen in Den Helder. Het gewenste resultaat is het voorkomen van leegstaande kerkgebouwen door een passende herbestemming en het behoud van cultuurhistorisch waardevolle kerkgebouwen. Daarnaast hopen we dat besturen van gebedshuizen beter in staat zullen zijn met toekomstige ontwikkelingen en actuele vraagstukken om te gaan.

Kaders en omstandigheden

- *Beleidskader Erfgoed* (2017): Een deel van de kerkgebouwen is aangewezen als cultuurhistorisch waardevol. De uitspraken rondom kerkgebouwen in deze visie sluiten aan bij de algemene aanpak die in het erfgoedbeleid wordt uitgedragen: voorkomen van leegstand door het vinden van een passende herbestemming.
- *Nationale Kerkenaanpak*: De gemeente Den Helder sluit aan bij de Nationale Kerkenaanpak met het opstellen van deze kerkenvisie.
- *Omgevingswet*: Een aantal voorgestelde vervolgacties op basis van deze kerkenvisie hebben betrekking tot de Omgevingswet en het Omgevingsplan. Deze zaken kunnen worden meegenomen in de voorbereidingen die we hiervoor treffen.

Argumenten en alternatieven

Met het vaststellen van deze kerkenvisie erkennen we het belang en de waarde van gebedshuizen in Den Helder. De kerkenvisie illustreert de rijkdom aan gebedshuizen in Den Helder en beschrijft onze toekomstvisie met betrekking tot de gebedshuizen.

Proces

De kerkenvisie is opgesteld in samenwerking met MOOI Noord-Holland, een extern bureau dat zich specialiseert in het maken van kerkenvisies. In het begin van 2021 is er een (online) startbijeenkomst georganiseerd voor eigenaren en besturen van gebedshuizen en andere geïnteresseerden. Alle eigenaren van gebedshuizen hebben een uitnodiging gekregen om mee te doen aan dit proces. Dit heeft geresulteerd in 30 (fysieke) interviews met de eigenaren van gebedshuizen. Deze gesprekken zijn de basis van de uitspraken die in de visie worden gedaan. In het najaar is er een tweede (fysieke) bijeenkomst georganiseerd om de eerste resultaten van de gesprekken te delen, en met de eigenaren en bestuurders na te denken over de toekomst van gebedshuizen in de gemeente.

In het kader van de kerkenvisie zijn er 37 gebedshuizen onderzocht. Van die 37 gebedshuizen zijn er nog 23 in religieus gebruik. De gebouwen die niet meer in gebruik zijn als kerk hebben een andere bestemming gekregen, zoals bijvoorbeeld appartementencomplex, sportschool of cultureel centrum. Ook gebedshuizen zonder religieuze functie zijn meegenomen in dit onderzoek. Van de 37 gebedshuizen is ongeveer de helft beschermd als monument of beeldbepalend pand. De kerkenvisie gaat ook over niet-monumentale gebedshuizen.

Met het opstellen van de kerkenvisie werden drie doelen beoogd. Aan de hand van deze drie doelen kan de kerkenvisie worden samengevat:

Dialogo en netwerk van gebedshuizen en gemeente

Eén van de belangrijkste doelen in het opstellen van deze kerkenvisie was het proces op zichzelf, omdat we graag verbinding wilden leggen met de gebedshuizen in Den Helder. Voor veel inwoners in onze stad en dorpen spelen deze gebouwen een belangrijke rol, maar er bleek weinig contact te zijn tussen de besturen van de gebedshuizen en de gemeente. Een betere verbinding met de besturen van gebedshuizen is van belang voor toekomstige ontwikkelingen. Mocht een gebedshuis leeg komen te staan, dan zijn we tijdig op de hoogte en kunnen we de eigenaar ondersteunen in het vinden van een passende herbestemming. Het organiseren van de bijeenkomsten en de (fysieke) interviews hebben ervoor gezorgd dat er goede contacten zijn gelegd met de eigenaren van gebedshuizen.

Inventarisatie van gebedshuizen in Den Helder

Naast dat er weinig contact was met eigenaren van gebedshuizen was ook onvoldoende in beeld wat de stand van zaken bij de kerken was. Met het opstellen van deze kerkenvisie is er een zorgvuldige inventarisatie uitgevoerd van de gebedshuizen in de stad. Deze inventarisatie laat zien dat het vraagstuk van de secularisatie, en het leegkomen van gebedshuizen, ook hier speelt. Door de gebouwen op dit moment te inventariseren zijn we op de hoogte van de gebedshuizen die in de toekomst mogelijk leeg komen te staan. Informatie over de bouwkundige staat van deze panden en andere zaken (zoals bereikbaarheid, duurzaamheid, aanwezige faciliteiten) helpt ons om nu al na te denken over de mogelijkheden voor deze gebedshuizen. Deze inventarisatie is zichtbaar in de kerkenpaspoorten in de kerkenvisie.

Toekomstvisie

Het laatste doel in het opstellen van deze kerkenvisie was het nadenken over de rol van de burgerlijke gemeente in de toekomst van de gebedshuizen. In het laatste deel van de kerkenvisie wordt de gemeentelijke rol de toekomst van kerken in Den Helder toegelicht, gezien vanuit drie invalshoeken:

- 1. Gemeenschap:** De rol van de burgerlijke gemeente ten opzichte van de religieuze gemeenschappen in Den Helder is beperkt, vanwege de scheiding tussen kerk en staat. Wel zien we dat deze gemeenschappen een belangrijke rol spelen voor veel inwoners van Den Helder, en daar spreken we onze waardering voor uit. Ook de rol die veel kerken vervullen op sociaal-maatschappelijk vlak is van belang, bijvoorbeeld in de preventie van eenzaamheid en de ondersteuning van inwoners met lage inkomens. Daarnaast willen we, waar mogelijk, de kerken in Den Helder ondersteunen en faciliteren bij hun sociaal-maatschappelijke taken door makkelijk benaderbaar en meedenkend te zijn.
- 2. Gebouw:** In het onderzoek zijn er 37 gebedshuizen geïdentificeerd. We zijn trots op deze rijkdom aan kerkgebouwen in de gemeente. Sommige van deze kerken hebben bijzondere cultuurhistorische, stedenbouwkundige of architectuurhistorische waarden. Uit de kerkenvisie blijkt dat alle kerkgebouwen die bijzondere cultuurhistorische waarden hebben beschermd zijn als monument. De enige uitzondering daarop is de hindoeïstische tempel. Daarom wordt er onderzocht of dit gebouw aangewezen kan worden als gemeentelijk monument. Daarnaast zijn sommige kerken ook van stedenbouwkundige waarde. Met het oog op de Omgevingswet is de intentie dat de bijzondere waarden van kerken geborgd worden in het Omgevingsplan. Veel kerken zijn ook aangewezen als beeldbepalend pand. Op dit moment is de bescherming van beeldbepalende panden onvoldoende verzekerd. De mogelijkheden om ook beeldbepalende panden te beschermen tegen sloop worden daarom onderzocht.
- 3. Gebruik:** We willen voorkomen dat gebouwen leeg staan, en dat geldt ook voor kerkgebouwen. Het heeft de voorkeur dat kerken in religieus gebruik blijven, eventueel in combinatie met nevengebruik. Daar waar we de gebedshuizen kunnen stimuleren en ondersteunen in het opzetten van nevengebruik in kerkgebouwen zullen wij dat doen.

Uit het onderzoek blijkt dat, ook in Den Helder, de secularisatie reëel is, en dat er kerkgebouwen zijn die niet langer in gebruik zijn voor religieuze doeleinden. De herbestemming van een kerkgebouw heeft veel invloed op de wijk en het gebouw. We willen zorgvuldig omgaan met processen van herbestemming van kerkgebouwen, met name als het gaat over monumentale gebedshuizen. Daarom wordt er voorgesteld een beleidsregel te ontwikkelen voor de herbestemming van kerkgebouwen. Hierbij zal het uitgangspunt zijn dat leegstand voorkomen moet worden, en dat er voor kerken een passende bestemming moet worden gevonden. We hechten veel waarde aan de sociaal-maatschappelijke functie die kerkgemeenschappen vervullen, en we zien graag dat de kerkgebouwen in hun nieuwe functie ook weer een maatschappelijk belang kunnen dienen. Daarom is er bij herbestemming een voorkeur voor een publiek toegankelijke functie met een sociaal-maatschappelijke meerwaarde. Daarnaast kan een herbestemming in de toeristische sector of een semi-openbare

functie zoals een kantoor een goede middenweg zijn. Deze visie zal worden vertaald in een beleidsregel zodat we deze lijn kunnen toepassen in bijvoorbeeld de vergunningverlening.

Bestuurlijke vernieuwing

De kerkenvisie is gemaakt in samenwerking met de eigenaren en besturen van gebedshuizen in de gemeente Den Helder. Alle eigenaren en bestuurders van gebedshuizen zijn uitgenodigd om mee te denken. Er zijn bijeenkomsten georganiseerd, extensieve interviews afgenomen, en er is ruimte geweest voor de bestuurders en eigenaren om mee te lezen conceptversies. Naast eigenaren van gebedshuizen zijn ook andere betrokken organisaties uitgenodigd om mee te denken, zoals de historische verenigingen en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Op grond van de Referendumverordening gemeente Den Helder 2012 is dit besluit referendabel. Omdat deze visie is opgesteld in gesprek met de eigenaren en bestuurders van de gebedshuizen waar ze betrekking op heeft, wordt dit afgeraden.

Duurzaamheid

Kerken mogen niet achter blijven bij onze duurzaamheidsambities. Uit de gesprekken die gevoerd zijn als onderdeel van de kerkenvisie is gebleken dat duurzaamheid niet altijd hoog op de agenda staat van eigenaren van gebedshuizen. Vooral bij monumentale kerkgebouwen blijkt het ingewikkeld om te verduurzamen. We gaan ons inzetten om eigenaren van kerkgebouwen te informeren over de mogelijkheden voor verduurzaming.

Financiële consequenties

Er is een subsidie ontvangen van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ter hoogte van € 50.000 voor het opstellen van de kerkenvisie. Van deze subsidie is het externe bureau gefinancierd dat ons heeft ondersteund in het maken van deze visie. Verder zijn er geen kosten gemaakt in het opstellen van de kerkenvisie. De (minimale) kosten voor de vervolgstappen die worden benoemd in deze visie zijn op te vangen uit bestaande budgetten.

Uitvoering en planning

De voorgestelde vervolgstappen kunnen in 2022 worden gestart.

Communicatie

Er is een korte film gemaakt ter promotie van de kerkenvisie. Ook is er een webpagina aangemaakt waarin alle informatie over de gebedshuizen in Den Helder te vinden is. Na vaststelling zal de kerkenvisie online beschikbaar zijn en naar alle eigenaren van gebedshuizen en andere betrokkenen worden verstuurd. Er wordt via de sociale media en pers aandacht geschonken aan het vaststellen van de kerkenvisie.

Den Helder, 1 februari 2022

Burgemeester en Wethouders van Den Helder,

burgemeester
J.A. (Jan) de Boer MSc.

secretaris
R.M. (Robert) Reus

Raadsvergadering d.d.	
Besluit nummer	2022-003050
Onderwerp	Voorstel tot het vaststellen van de Kerkenvisie gemeente Den Helder 2022

De raad van de gemeente Den Helder;

gelezen het raadsvoorstel van het college van burgemeester en wethouders van Den Helder van 1 februari 2022,

besluit:

1. de Kerkenvisie "Religieuze rijkdom aan zee" (2022) vast te stellen, waarmee aandacht wordt gevestigd op het belang van de gebedshuizen voor de gemeente Den Helder en haar eigen rol met betrekking tot de toekomst van de religieuze gebouwen, de geloofsgemeenschappen en het gebruik van de gebedshuizen toelicht;
2. de concrete vervolgstappen met betrekking tot het gebouw, de gemeenschap en het gebruik (zoals genoemd op pagina 49) vast te stellen.

Aldus besloten in de raadsvergadering van